

Modern Savaşın Babası: Gustav Adolf

Gustav Adolf: Father of Modern Warfare

Burak ÇINAR*

Öz

Gustav Adolf, 17. yüzyılın başlarında geliştirdiği muharebe düzeni sayesinde Otuz Yıl Savaşı'nın içinde kalan kısa bir dönemde "modern savaşın babası" olarak anılacağı birçok askerî yenilik yapmıştır. İsveç Ordusu'nun başında savaşa katıldığı bu dönemin çok kısa sürmesine rağmen, Protestanlığı erken bir yenilgiden kurtararak Otuz Yıl Savaşı'nın uzamasını sağlamıştır. Gustav Adolf'un biyografisinin konu alındığı bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Gustav Adolf'un hayatı üç başlık altında anlatılmaktadır. Kral olduğu zamana kadarki dönem "yetişme dönemi" olarak adlandırılmış ve bu bölümde İsveç'in Gustav Adolf öncesi siyasî durumu özetlenirken, Gustav Adolf'un gelişimiyle ilgili ipucu da verilmiştir. Ardından Gustav Adolf'un tahta çıkışı ile 1630'a kadar olan "krallık dönemi" gelmektedir. Burada ilk dönem savaşları ile tecrübe edinmesi ve ülke yönetimi sırasında yaptığı reformlar verilmektedir. Krallıkla ilgili işleri yardımcısına devreden Gustav Adolf'un katıldığı Otuz Yıl Savaşı dönemi sadece iki yıl sürse de, tarihe etkisinin en büyük olduğu zaman dilimidir. Bu zaman aralığı "komutanlık dönemi" olarak kabul edilmiştir. Yazının ikinci bölümünde ise Gustav Adolf'un Savaş Tarihi'ne yaptığı katkı açıklanmaktadır. Bu yenilikler savaşın sonraki safhalarında ve sonraki savaşlarda daha da geliştirilerek bütün ulusal ordularda kullanılmışlardır. Bu bölümde Gustav Adolf'un İsveç Ordusu'nu geliştirmesi, orduya ulusallaştırarak sistem kazandırması, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeleri takip etmesi ve buna bağlı olarak askerî taktikler üzerine sıra dışı yeni fikirler üretmesi ve sonunda ateşgücü ile hareket kabiliyeti yüksek, disiplinli bir ordu yaratması ele alınmaktadır. Ayrıca bu bölümde Avrupa'daki yeniliklerin bu gelişmelere öncü olması, süvarilere muharebelerde daha aktif rol kazandırması, askerî teknolojideki gelişmeleri savaş alanına yansıtması, ordu donatımı ile savaş hukukundaki ileri uygulamalarına yer verilmektedir. Buna bağlı olarak izleyen sonuç bölümünde Gustav Adolf'un "modern savaşın babası" olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Gustav Adolf, Otuz Yıl Savaşı, İsveç, İmparatorluk Ordusu, Breitenfeld Muharebesi.

* Dr., burakcinar@tmail.com

Abstract

By developing a new tactical formation in warfare at the beginning of the 17th century, Gustav Adolf made many military innovations in as much as he was commemorated as the “father of the modern war.” Despite the shortness of this period in which he joined the battles leading his army, he saved Protestantism from an early defeat of Imperialist forces and extended the Thirty Years War. This essay focuses on Gustav Adolf’s biography and consists of two parts. In the first part, his life is divided into the periods of “upbringing,” “political leadership,” and “military leadership.” The period until his coming to the throne is named “the age of growing.” In this section, while the political conditions in Sweden before his reign are summarized, some indications about Gustav Adolf’s future developments are also given. Then the study covers his “political leadership” from his accession to 1630. Here, his experience with initial battles and reforms during his rule are given. Gustav Adolf’s war efforts in the Thirty Years War ran for only two years. Afterwards, he assigned the administration to his Vice-Administrator. However, it was this time period when he made the greatest impact. This period is considered as the “time of his military leadership.” In the second part of the essay, Gustav Adolf’s contributions to War History are explained. His innovations would be used through their adaptations and developments in all national armies. This section deals with Gustav Adolf’s improvement of the Swedish Army which he reconstructed by nationalizing it, and which he turned into an army familiar with scientific and technological developments. Thus, he created extraordinary new ideas on military tactics, and finally a disciplined army with an effective firepower and high movement capability. Moreover, in this part, the role of the reforms in Europe are discussed: pioneering the scientific and technological developments, obtaining a more active role for the cavalry, reflecting on the developments in military technology on the battlefields, and equipping the army with the advanced applications in the laws of war. Consequently, Gustav Adolf is emphasized as the “father of modern war.”

Keywords: Gustav Adolf, Thirty Years War, Sweden, Imperial Army, Battle of Breitenfeld.

Giriş

Bazı liderler ülkelerinin sürekliliğini sağlayabilmek için çeşitli alanlarda sistemler yaratırlar. Ekonomik, sosyal, askerî ya da siyasî alanlarda ortaya çıkan bu gelişmeler bazen diğer alanları da o denli etkiler ki, tarihin akışını değiştiren kırılma noktalarının oluşmasına neden olurlar. Bu kırılma noktaları aslında tarihin denge noktalarıdır. Ve bu denge noktalarını düzenleyen dahi liderler sadece kendi ülkelerinin geleceğini güven altına almakla kalmazlar, aynı zamanda tarihin akışına da etki ederler.

17. yüzyılın başlarında önceki yüzyıldan kalan ve başka bölgelere sığırayan dinî çatışmalar, Avrupa’nın birçok yerini kana bulayarak artmaktaydı. Protestanlar ile Katolikler’in mücadelesi Fransa ve Hollanda’dan sonra Almanya’ya sığırayarak birbirlerini izleyen muharebeler ve katliamlar şeklinde Otuz Yıl Savaşı içinde devam etmekteydi. 1630 yılına gelindiğinde, denge iyice Protestanların aleyhine bozulmuş durumdaydı. Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu’nun Katolik orduları adım adım Protestanları Orta Avrupa’dan atmaya doğru gidiyorlardı.

Ancak kuzeyde pek de güçlü olmayan bir Protestan devlet olan İsveç'in yenilikçi hükümdarı Gustav Adolf, sıranın kendi ülkesine de geleceğini bilerek, hem Almanya'daki Protestanlar'ı korumak, hem de burayı İsveç için bir ileri karakol yaparak, İmparatorluk Ordusu'nun tekelleşmekte olan gücünü kırmak ve İsveç'in Baltık'taki pozisyonunu sağlamlaştırmak istiyordu. Gustav Adolf'un bu hayali bir iki yıl içinde sadece gerçekleşmekle kalmayacak, aynı zamanda da onun dehası sayesinde geliştirilen yeni savaş metodları Savaş Tarihi'nin modern dönemine geçişini sağlayacaktı. O, yaşadığı dönemde öncelikle İsveç Kralı II. Gustav idi. Ancak sonra "savaşçı kral", "Büyük Gustav Adolf", "il re d'oro" (Altın Kral), ya da "Kuzey'in Aslanı" olarak anılacaktı. Tarihe vurduğu damga sayesinde ise sonraki dönemlerde - bugün bile - "modern savaşın babası" olarak tarihte yerini alacaktı.

Gustav Adolf'un biyografisinin konu alındığı bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Gustav Adolf'un hayatı üç döneme ayrılarak anlatılacaktır. Öncelikle kral olduğu zamana kadarki dönem "yetişme dönemi" olarak ele alınacaktır. Ardından krallığının 1630'a kadar olan ilk döneminde yaptığı savaşlar ve yönetimi sırasındaki reformlar, "krallık dönemi" başlığı altında birlikte incelenecektir. Üçüncü dönem ise krallıkla ilgili işleri yardımcısına devrederek katıldığı Otuz Yıl Savaşı'ndaki "komutanlık dönemi" olarak ele alınacaktır ki, sadece iki yıl sürse de, bu dönem tarihe etkisinin en büyük olduğu dönemdir. İkinci bölümde ise Gustav Adolf'un özellikle Savaş Tarihi'ne yaptığı katkının arkasındaki askerî reformlarının üzerinde durularak sonuca bağlanacaktır.

Gustav Adolf'un Hayatı

Gustav Adolf, 9 Aralık 1594'te Stockholm Kalesi'nde doğdu. Vasa hanedanından¹ İsveç Kralı III. Johann'ın büyük oğlu III. Sigismund, Lehistan ile birlikte İsveç tahtının da varisi olduğundan, her iki ülkenin birden kralı olmuştu. "Cizvit Kral" lakaplı koyu bir Katolik olan Sigismund'un İsveç'i yeniden Katolikleştirme siyasetine karşı direnen İsveç soylusu, Sigismund'un amcası olan Söderland Dükü Carl'ın etrafında toplanmışlar ve böylece iki taraf arasında savaflara varan mücadele de başlamıştı. Bunun sonucunda Carl 1599'da fiilen ve 1604'te resmen İsveç Kralı olmuş ve IX. Carl sıfatı ile tahta oturmuştu. Böylece İsveç'in Katolikleştirilmesinin de önüne geçilmiş oluyordu. Ancak Lehistan Vasaları tahttaki iddialarını sürdürüyorlardı. Bu nedenle Karl, bir yandan İsveç'teki mevkiini kuvvetlendirirken, diğer yandan da Lehistan Vasa'ları ile mücadele etmek zorunda kalmıştı. Hatta bu yüzden İsveç Lehistan'a ve Rusya'ya savaş açmış, Karl'ın son zamanlarında da Danimarka ile harbe girmişti.

¹ Hanedanın kurucusu Gustav Vasa'dır (1523-60).

1611’de Carl ölünce yerine oğlu Gustav Adolf geçti. 30 Ekim 1611 yılında, on yedi yaşındayken babası IX. Karl’ın ardından İsveç tahtına oturarak kral olan Gustav Adolf, oldukça genç yaşta Danimarkalı istilâcılara karşı İsveç birliklerine komuta etmek zorunda kalmıştı. Gustav Adolf’un kısa hayatı özellikle savaşlardaki muharebelerle ve bu muharebelere vereceği yeni savaş tarzıyla bütünleşecekti.

Yetişme Dönemi

Gustav Adolf’un yetiştirilmesi büyük bir özenle olmuştur. Henüz gençken gelişen bir ilim aşkı ve kabiliyeti sayesinde Latince, Almanca, Felemenkçe, Fransızca ve İtalyanca’yı anadili gibi konuşabiliyor, İspanyolca, İngilizce ve İskoçça’yı da anlayabiliyordu. Lehçe ve Rusça ile de tanışıklığı vardı. Yunanca’yı ise diğerlerine göre daha az biliyordu. Döneminde İspanyolca, askerî çalışmalar için en önemli dildi. Aynı şekilde Fransızca da diplomasi ve kültür alanlarında öncelikliydi. Gustav Adolf, 1627 gibi daha geç bir tarihte Yunanca dersleri almaktaydı (Ahnlund, 1983, s.35). En büyük savaş yazarı saydığı Xenophon’u okur,² çağdaşı Hugo Grotius’un çalışmalarını takip ederdi. Çocukken Vasa Hanedanı’nın kısa bir tarihini yazdı. On yaşından itibaren kabine toplantılarına katılmaya başladı. On altı yaşındayken Lehistan’a karşı savaşan İsveç Ordularının başkomutanlığını üstlenmek istedi. On yedi yaşında ise tahta çıktı. Karizmatik, dâhi, sevecen, merhametli, ikna edici, müzakereci, hoş sohbet ve arkadaş canlısı biri olmasının yanında, mütevazı ve sınır koyan özelliklere de sahipti. Planlarını tek başına yapar, stratejik düşünceye önem verirdi. Kararlarındaki isabetlilik oranı şaşırtıcı, komuta kabiliyeti mükemmeldi. Cesareti sayesinde birçok ölüm tehlikesi atlattı ve sonunda da bu sebepten dolayı öldü. Devrinin en büyük askeri ve devlet adamı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Babasından ve dedesinden miras kalan “Baltık Denizi’ni bir İsveç Gölü haline getirmek” amacıyla yaşamış ve sahip olduğu özellikleri en verimli şekilde kullanarak bunu gerçekleştirmiştir.

Krallık Dönemi

Gustav Adolf tahta geçtiğinde on yedi yaşındaydı. Hanedana mensup prensler devletin bütünlüğünü tehlikeye düşürecek şekilde hareket ediyorlardı. Soylular, kralın yetkilerini kısımağa ve idarede etkili olmaya kalkışmıştı. Gustav Adolf iç ve dış tehlikeleri bertaraf etmeyi başardı. İsveç o dönemlerde Finlandiya ve Baltık eyaletleri de dahil olmak üzere 1,5 milyon kadar nüfusa sahip fakir bir memleketti. İnsanları son derece basit, saray bile zenginlikten yoksundu.³ Buna rağmen soylu ve ruhban sınıflar

² Gustav Adolf, Basil H. Liddell-Hart’ın “belki de askerî kitapların en büyüğü” olarak tanımladığı Xenophon’un “Cyropaedia” eserini özellikle okurdu. Bkz. Montgomery, 2000, s.162.

³ Öyle ki, kral düğün ziyafeti için ihtiyacı olan kap kaçağın bir kısmını ödünç almıştı. Yüksek mevkilerdekiler bile bakır ve çinko kap kullanıyorlardı. Şarap ise oldukça lüksü. Bkz. Baykal, 1988, s. 164.

vergiden muaf olduğundan bütün ekonomik gelirin kaynağı orta sınıf ve köylüydü. Bu durum önemli planları olan Gustav Adolf'u önce ıslahat yapmaya yöneltti.

Gustav Adolf, 1616-21 yılları arasında birçok askerî ve idarî reform yaptı. Öncelikle her sınıf halkı millî siyasete katacak tedbirler aldı. Soyluyu vergi vermeye ve askerliğe mecbur ederken, önemli devlet işlerinde de sorumluluğa iştirak ettirdi. Erleri köylüden ve komutanları soyludan oluşan bir ordu kurdu. Yeni muharebe düzeni ve taktiği ile bu orduyu çevik bir yapıya kavuşturdu. Adliyeyi ıslah ederek yüksek mahkemeler kurdu. İhracata dayalı bir ekonomi politikası izledi. Göteborg Limanı'nı kurdu ve Hollanda ile bir ticaret anlaşması imzaladı. Düşük olan eğitim düzeyini yükseltmeye önem verdi. İncil'i İsveç diline çevirtti. Uppsala Üniversitesi'ni kütüphane ve malî kaynaklarla takviye etti. Ayrıca Livland'da Dorpat Üniversitesi'ni kurdu (1632).⁴

Gustav Adolf tahta çıktığında hâlâ devam etmekte olan Danimarka, Lehistan ve Rusya ile çatışma durumu sürmekteydi. Taktik komuta yeteneği ve stratejik düşünceye verdiği dikkat sayesinde bu çatışmaları yoluna koydu. Önce Danimarka ile aralarında devam eden Kalmar Savaşı'ndaki seferle Eylül-Ekim 1611'de Öland'ı aldı ve Christianopol'u kuşattı. 6 Ocak 1612'de, "Råd"ın⁵ başı olan yirmi sekiz yaşındaki aristokrat Axel Oxenstierna'yı şansölye atadı. Aynı yıl içinde Norveç'ten zorlu bir yürüyüşle gelerek Stockholm'u kurtardı. Yine de Danimarka'ya karşı kesin bir askerî çözüm alamayarak Danimarka ile Knaröd Barışı'nı (1613) imzaladı.

Gustav Adolf stratejik düşünceye verdiği önem sayesinde aktif, ama hesaplı bir dış siyaset izliyordu. Hollanda ile on beş yıllık bir bağlaşma imzaladı. Bu sayede 1615'te Finlandiya'dan Rusya üzerine yürüyerek Baltık kıyısındaki Ingria bölgesini ve Gdov şehrini aldı. Ancak üç aylık Pskov kuşatması başarıya ulaşmadı ve 27 Şubat 1617'de Çar ile Stolbova Barışını imzaladı. Bu sayede Ingria ve Karelya İsveç'e geçtiğinden, Rusya Baltık Denizi'nden uzaklaşmış oldu. Aynı yıl Livonya'yı zaptetti. Ardından daha önemli olan Lehistan sorununa odaklandı. Bu arada 25 Kasım 1620'de Maria Eleonora von Brandenburg ile evlendi.

İsveç tahtında hak iddia eden Lehistan Kralı III. Sigismund giriştiği muharebelerde birkaç kez İsveç'e yenilmişti. Ancak bir dizi ateşkes dışında başka bir şey elde edilememişti. Gustav Adolf orduda reform yapabilmek için tekrar ateşkes imzalamak niyetindeydi. Ancak Almanya'da patlak veren Otuz Yıl Savaşı ile ilgilenmesi gerekirken, Lehistanlı komutan Stanislaw Koniecpolski'nin etkisi Lehistan'da yürüttüğü savaşı zora soktu.

⁴ Yüksek memurların bile okuma yazma bilmediği İsveç'te 1637'de okuma yazma bilmeyen kalmadığı söylenmektedir. Bkz. Baykal, 1988, s. 165.

⁵ İsveç Kraliyet Konseyi.

Sigismund, Rusya ile savaştığı için İsveç ile uğraşamamış ve İsveç ile Lehistan arasındaki mütareke 1621'e kadar sürmüştü. Gustav Adolf, Lehistan'a sefere çıktı. 15 Temmuz 1621'de Lehistan'a düzenlediği seferin arifesinde "Articles of War" başlıklı çalışmasının taslağını hazırladı (Ahnlund, 1983, s.142). Ordusuyla 14 Ağustos 1621'de Livonya'ya çıktı. Ağustos sonunda kuşattığı Riga 15 Eylül'de düştü. Kurland'ı, Mitau'yu ve Livland'ı ele geçirdi. 11 Ağustos 1622'de Lehistan ile ateşkes imzaladı. Lehistan'ın İsveç'e çıkarma yapma planları suya düştükten sonra 12 Temmuz 1625'te İsveç Ordusu tekrar Livonya'ya ayak basarak Kurland'ı ve Livonya'nın tümünü işgal etti. 17 Ocak 1626'da Stanislaw Sapieha'nın küçük ordusunu Wallhof Muharebesi'nde yok etti. 16 Haziran'da Pillau'a çıkarak Prusya, Königsberg ve Vistula bölgesindeki bazı mevkiileri aldı. Eylül sonunda Sigismund'un Danzig'i kurtarmak için hazırladığı orduyu Gniew'de yendi. Bu arada Danzig Başındaki başarısız bir taarruz sırasında yaralandı. 16 Temmuz'da Mohrunge'de Brandenburg Elektörü'nü ordusuyla birlikte ele geçirdi. 17 Ağustos 1627'de Dirschau'da Hetman Alexander Koniecpolski'yi yenerken kendisi de ağır yaralandı. İsveç'e dönerek 1627-28 kışı boyunca donanmayı güçlendirdi. 25 Mayıs 1628'de Pillau'a çıkarak Danzig'e saldırdıysa da başarılı olamadı ve sefer ordusuna ağır kayıplara maloldu. Brodnica'ya kadar Temmuz'dan Eylül'e dek süren ancak sonuç vermeyen bir sefer düzenledi. 1629'un Şubatı'nda ve Haziran ayları arasında süren bir başka ateşkestense sonra Lehistan'a döndü. 27 Haziran 1629'da Sztum Muharebesi'ni kaybederken yine yaralandı ve bu sefer giriştiği süvari dövüşünde neredeyse esir düşmekten zor kurtuldu. Lehlerin Temmuz ve Ağustos aylarında Marienburg'u kuşatmasında uğradığı başarısızlıktan sonra, 26 Eylül 1629'da Lehistan ile İsveç arasında Altmark'ta altı yıllık bir ateşkes imzalandı. Böylece Gustav Adolf, İsveç'i İskandinav ve Baltık devletleri arasında etkin bir güç yapmayı başararak en büyük emeli olan Otuz Yıl Savaşı'na katılma fırsatını yakalamış oldu.⁶

1628'de Danimarka Kral'ı IV. Christian ile ittifak yapan Gustav Adolf, bir paralı asker generali olan Kont Albrecht von Wallenstein tarafından kuşatılan Stralsund şehrinin savunmasına yardım etti. Ertesi yıl Wallenstein'in gönderdiği Baron Hans Georg von Arnim'in ordusuna karşı başarı elde etti. Ancak Katolikler ilk fırsatta İspanya ve Danimarka ile birleşerek İsveç'e saldırmak istiyordu. Buna karşın Gustav Adolf, Hollanda ile ittifaka güvenirken diğer yandan da Brandenburg ile İngiltere'nin desteğini kazanmaya çalışıyordu. Mütareke bitince Lehistan ile İsveç arasında savaş başladı ve Katolik-Protestan çatışması kategorisinde Otuz Yıl Savaşı'nın bir parçası olarak 1629'a kadar sürdü (Baykal, 1988, s.165-166).

Papa'nın elçisi Caraffa'nın ve Bavyera Prensi Maximilian'ın etkisiyle Habsburg İmparatoru 6 Mart 1629'da "İade Fermanı"nı çıkardı. Buna göre 1552 Passau

⁶ Otuz Yıl Savaşı öncesi dönem olayları için genel olarak bkz. Baykal, 1988 ve Ahnlund, 1983.

Antlaşması'ndan beri Katolikler'in elinden alınmış bulunan bütün mal ve mülkler eski sahiplerine verilecekti. Katolik hükümdarlar ise Protestanlığı hâkimiyetleri altındaki topraklarda ortadan kaldıracabileceklerdi (Baykal, 1988, s.44). Bu sırada İsveç'in desteğini almak isteyen Fransız Başbakanı Kardinal Richelieu'nün çabaları, 26 Eylül 1629'da İsveç ile Lehistan arasında imzalanan Altmark Mütarekesi'ne önyak oldu. Bu mütareke ile Livland, Memel, Pillau, Elbing ve diğer bazı yerler İsveç'e bırakıldı. Böylece İsveç Finlandiya Körfezi, Baltık ve Prusya kıyılarına hâkim bir güç olmuştu. Otuz Yıl Savaşı ile birlikte İsveç, Kuzey'in hegemonyacı devlet oldu (Baykal, 1988, s.48).

Bundan sonra Gustav Adolf, Habsburg İmparatoru Ferdinand'a karşı savaşa hazırlanmaya başladı. Ferdinand'ın orduları Almanya'nın kuzeyindeki Protestan prensliklerin çoğunu yenmişti. Gustav Adolf, Fransız Başbakanı Kardinal Richelieu'nün kendini malî açıdan desteklemesi sözüyle birlikte Protestanlar'a yöneltilmiş olan tehdidi - ki, İsveç'in Kuzey Avrupa'daki siyasî çıkarları da doğrudan siyasî tehdit altındaydı - bertaraf etmek için Katolik Habsburglar'a karşı savaşa girdi (Baykal, 1988, s.48).

Komutanlık Dönemi

İsveç Ordusu'na doğrudan komuta etmek isteyen Gustav Adolf, siyasî yükümlülüklerini İsveç Krallığı vasısi olarak tayin ettiği Şansölye Kont Axel Oxenstierna'ya devretti. Bundan sonra 16.000 kişilik ordusuyla 4 Temmuz 1630'da Almanya'nın kuzeyindeki Usedom'a çıktı ve 20 Temmuz'da Stettin yakınlarını işgal etti. 1631 baharına kadar bulunduğu üs bölgesini genişleterek ordusuna harekât kabiliyeti kazandırdı. İmparatorluk kuvvetlerinin yetenekli komutanı Albrecht von Wallenstein'in yokluğundan istifade ederek savaşın ilk safhalarında Pomeranya'yı İmparatorluk birliklerinden temizledi ve güneye doğru ilerledi. 3 Nisan 1631'de Frankfurt an der Oder'i hızla aldı. Ancak İmparatorluk birliklerinin 20 Mayıs'ta Magdeburg'u yağmalamasını engelleyemedi.

İsveç'in Otuz Yıl Savaşı'na Müdahalesi (1630)

1618'de Bohemya'da başlayan isyan ile ortaya çıkan ve Avrupa genelinde bir Katolik-Protestan çatışması görünümü veren kanlı savaş dönemi "Otuz Yıl Savaşı" olarak anılmaktadır. Savaşın başlarında baskın bir şekilde galip gelen "Katolik Kutsal İttifak" ya da "İmparatorluk Kuvvetleri" Protestan Alman prensliklerine baskısını artırıyordu. 1619'da ölen Habsburg İmparatoru Matthias'ın yerine geçen II. Ferdinand önceleri zor duruma düşse de kısa zamanda duruma hâkim olmuş ve aynı sene içinde Kutsal Roma-Cermen İmparatoru seçilmişti. Bu arada Alman prensliklerindeki karışıklık askerî çözüme başvurulmasına neden olarak savaşın yayılmasını sağlamıştı. İngiltere, Hollanda ve Danimarka'nın dolaylı ya da doğrudan destekleri İmparatorluk Kuvvetleri'ni durdurmaya yetmemiş ve savaş Kuzey Almanya'ya kadar yayılarak

Protestanlık için ciddi bir tehdit oluşturmuştu. 1627’de Danimarka ve Baltık Kıyıları İmparatorluk Kuvvetleri tehdidine girince İsveç’in de işe karışma zamanı geldi.

İsveç önce Danimarka ile Stralsund şehrinin savunmasına yardım etti. İmparatorluk kuvvetlerinin efsanevi komutanı Wallenstein, gerisine yapılan İsveç-Danimarka çıkarması yüzünden çekilmek zorunda kaldı. 1629’daki Lübeck Barışı ile savaş kısa sürede durdu (Baykal, 1988, s.42). Bu dönem imparatorluk ordusu gücünün doruğundaydı. Ancak Fransız Başbakanı Richelieu İsveç’i İmparatorluk birliklerine karşı yanına almayı başardı (Montgomery, 2000, s.162). 1630’da Wallenstein da bazı sebeplerden dolayı İmparator II. Ferdinand tarafından azledildi (Baykal, 1988, s.45). Aynı sene başlayan savaşın ikinci safhasına ise, Gustav Adolf bizzat damgasını vuracaktı.

1629’da İmparator’un ilân ettiği “İade Fermanı”, Protestanlığın gücünü kırma amacını taşıyordu. 1630 yılında Almanya’ya müdahale eden Gustav Adolf buradaki Protestan mezheptaşlarını korumayı üstlendi. Aslında Almanya’daki Protestanlığın yok edilmesiyle Baltık’ta kuvvetlenecek olan Habsburglar’ın ileride İsveç’i tehdit edeceği düşüncesi de mutlaka bu müdahalenin nedenlerinden biri olarak görülmelidir ki, bu da Gustav Adolf’un Otuz Yıl Savaşı’na katılmasını bir “ön saldırı” kategorisine sokmaktadır. Kaldı ki, İsveç daha Baltık hâkimiyetini de tamamlamış değildi. Ayrıca Lehistan’ın öncelikli müttefiki de Habsburglar idi. Stralsund’un yardımına koşma gerekçesi de Wallenstein’in kuzeyde bir donanma oluşturma girişimi olmuştu. Savaş, İsveç’e sızmadan, savaş alanını Alman topraklarında kabul etmek İsveç’in lehineydi (Baykal, 1988, s.48).

Seferden önce İstanbul’a ve Venedik’e elçiler yollayarak Türkleri ve Venediklileri ikna ederek (Ahnlund, 1983, s.150) Habsburglar’ı *iki cepheli savaş stratejisine* maruz bırakmayı düşünen Gustav Adolf, 26 Haziran 1630’da bizzat komuta ettiği disiplinli ve ulusal bir yapıya sahip İsveç Ordusu ile Almanya’ya ayak bastı. Hemen sağlam bir üs kazanma amacıyla Pomeranya Dukası XIV. Bogislaw’ı Stettin’i kendisine bırakmaya ve bir ittifak yapmaya zorladı. Sene sonuna kadar da tüm Pomeranya’yı ele geçirdi. Aynı zamanda Fransa ile Boerwalde (Bärwalde) Antlaşması’nı imzalayarak malî destek sağladı. Fransa ile girdiği ittifaka rağmen, Richelieu’yü kendi işlerine karıştırmamaya dikkat ediyordu.

Gustav Adolf, 6 Temmuz 1630’da Pomeranya’daki Usedom’da köprübaşı kurdu. İskoç ve Alman paralı askerlerin de dâhil olduğu 36.000 kişilik İsveç Ordusu’nun kıtadaki varlığı bazı Alman prenslerince hoş karşılandı. Karşısında ise Kont Johannes Tzerklaes von Tilly’nin (1559-1632) 40.000 kişilik kutsal Katolik Ligi Ordusu vardı (Macdonald, 1998, s.26).

İmparator, 1630-31 kışında Saksonya Elektörü I. Johann Georg Protestan Alman hükümdarlarını Leipzig’de toplantıya çağırdı ve burada İsveç’in müdahalesine tarafsız kalınması kararı alındı. Bu sırada Gustav Adolf’un birlikleri de Oder Nehri boyunca ilerleyerek Küstrin ve Frankfurt’u aldı. Brandenburg Elektörü Spandau Kalesi’ni geçici olarak İsveç Kralı’na bıraktı. Ancak İsveç Ordusu’nun Elbe’yi geçmesine izin vermedi. Tilly’nin Magdeburg’u yağmalaması üzerine İsveç Ordusu, İmparatorluk Ordusu’nun üstüne yürüdü. Brandenburg Elektörü’nü kendisiyle ittifaka zorlayan Gustav Adolf, böylece Oder, Havel ve Elbe nehirleri arasında kalan toprakları kendisine üs yapmış oldu.

Werben Muharebesi (22 Temmuz 1631)

Gustav Adolf’u “kardan kral” olarak tanımlayan Viyana Hükümeti ilk başlarda İsveç Ordusu’nu fazla ciddiye almıyordu. Tilly, Magdeburg’u kuşatınca Gustav Adolf şehri kurtarmak için Alman prensliklerinin topraklarına daldı. Ancak Magdeburg, 20 Mayıs 1631’de düştü ve izleyen yağmadan sonra yakılan şehirde 20.000 kişi alevlerde can verdi (Macdonald, 1998, s.26).⁷ Bu olay Protestan prenslerinin olaya ilgisizliğine son verdi ve bazı prensler İsveç ile ittifaka yöneldiler. Askerleri Magdeburg’u harap eden Tilly bu yüzden burayı üs olarak kullanamadı ve İmparatorluk Ordusu şehri terk ederek Elbe boyunca kuzeye doğru yürüyüşe koyuldu. Gustav Adolf ikmal yokluğuna rağmen Kont Tilly komutasındaki İmparatorluk Ordusu ile Temmuz sonlarında Werben yakınlarında karşılaştı.

Gustav Adolf’un 16.000 kişilik İsveç Ordusu Havel ve Elbe nehirlerinin birleştiği yerde duruyordu. İsveçliler kuvvetli bir şekilde Werben’de (Havelberg) mevzilendiler. Tilly, 22 Temmuz’da saldırıya geçti. Ancak emrindeki Bavyeralı birlikler, top ve tüfek ateşi ile bunu izleyen Baudissen komutasındaki İsveç Süvarisi’nin karşılığını sayesinde püskürtüldü. Tilly, birliklerini yeniden organize ederek 28 Temmuz’da tekrar saldırıya da tekrar püskürtüldü. İki saldırıda toplam 6.000 kayıp veren Tilly’nin kuvvetleri güneye doğru çekilerek 4 Eylül’de, tarafsız olan Saksonya’ya girdi. Burada, güneyden ve batıdan gelen 14.000 kişilik taze kuvvet aldı. Ancak Saksonya Elektörü, Gustav Adolf ile ittifak kurunca, Leipzig’e doğru çekilmeye başladı (Eggenberger, 1985, s.472 ve Bruce, 1986, s.316).

Tilly’nin tarafsız Protestan prenslikleri zorlaması ters etki yaratmış ve Saksonya Elektörü 1631 Eylül’ünde Gustav Adolf ile ittifaka girmişti. Bundan sonra Tilly, Saksonya sınırlarından içeri girerek Leipzig’e yürüdü. İmparatorluk Ordusu’nun açık tehdidi üzerine Saksonya Elektörü de emrindeki birlikleri İsveç idaresine verdi ve bu

⁷ Bazı kitaplarda bu sayı 30.000 olarak geçmektedir. Bkz. Gilbert, s.86.

birlikler İsveç Ordusu'na Leipzig'in 24 km kuzeyindeki Düben'de katılarak şehre yönelik tehdidi kaldırmaya giriştiler. Tilly, Saksonya'nın başkenti Leipzig'i zaptetti. Ancak bu şehrin kuzeyinde karşılaştığı İsveç Ordusu ile Breitenfeld'de muharebeye girdi.

Breitenfeld Muharebesi (17 Eylül 1631)

17 Eylül sabahı sisle kaplı olan Breitenfeld yakınlarındaki ovada iki ordu karşılaştı. Tilly'in ordusu dönemin tipik İspanyol düzeni olan *terciolar* (lejyonlar) şeklinde yamaçta yerini alırken, Brandenburg ve Saksonya'dan gelen desteği de alan Gustav Adolf, birliklerini kendi geliştirdiği yeni düzenle muharebe alanına yerleştirdi.

Muharebenin başında 192 piyade bölüğü, 131 süvari bölüğü ve 54 parça toptan⁸ oluşan İsveç Ordusunu, 56 piyade bölüğü, 39 süvari bölüğü ve 10-20 parça toptan oluşan Saks Ordusu destekliyordu. Protestan gücü toplamı 40.000 kişiydi.⁹ Karşılarındaki toplam 32.000 kişilik İmparatorluk Ordusu ise yaklaşık 21.000 piyade, 11.000 süvari ve 30 toptan oluşuyordu (Chandler, 1998, s.137).

İsveç Ordusu'nun ortasında iki piyade tugayı ve bir süvari alayının desteklediği dört piyade tugayı ile ihtiyat olarak üç piyade tugayı ve iki süvari alayı mevcuttu. Sağ kesimde, Johan Baner'ın ipe dizili gibi duran süvari eskadronlarından oluşan altı süvari alayı ve bunların arasına karışan tüfekli piyade müfrezeleri vardı ve bu bölüm bir süvari alayınca desteklenirken, ihtiyatında da dört süvari eskadronu mevcuttu. Ordunun sol kesiminde ise, Gustav Horn'un komutasında iki tüfekli piyade müfrezeli üç süvari alayı vardı ve ihtiyatı da iki alaydı. İsveç Ordusu'nun sol kanadının yanında bitişik olarak müttefikleri olan Elektör Johann Georg komutasındaki Saksonya birlikeri bulunuyordu. Her İsveç alayının kendi hafif topları vardı ve ağır toplar ise ordunun orta kısmının biraz ilerisinde konuşlanmıştı.

Tilly'nin ordusu ise 14 *terciodan* oluşuyordu ve her iki kanattaki iki süvari grubuyla destekleniyordu. Sol kanattaki süvarilere Kont Gottfried zu Pappenheim, sağ kanattaki süvarilere ise Fürstenberg komuta etmekteydi.

Muharebe saat 12.00 civarında, hemen her zaman olduğu gibi topçu düellosuyla başladı ve bu durum 2-2,5 saat kadar sürdü. İsveç topçusu üstün ateş gücünü bu sürede kanıtama fırsatı bulmuştu. Topçular öyle etkili olmuştu ki, saat 14.00 sıralarında Kont Pappenheim, - Tilly'nin izni olmaksızın - sıraları bozarak 5.000 süvarisiyle birlikte

⁸ İsveç topçusunun elindeki topların 42'si süvari ve piyade acil destek amaçlı iki kişilik tabur (alay) toplarıydı. Bkz. Perrett, s.53-54.

⁹ Bazı kaynaklar rostanlar'ın toplam gücünü 42.000 olarak alırken bunun 26.000'inin İsveç Ordusu, 16.000'inin ise Saks Ordusu olduğunu vurgular. Bkz: Eggenberger, 1985, s. 59.

aniden hücumla geçti (Chandler 1998, s.138-139) ve ardı ardına yedi kez “karakol” düzeninde¹⁰ Gustav Adolf’un kurnazca yerleştirilmiş tüfekçilerinin ölümcül ateşi ile yüzleşerek saldırdı. Ancak üç saatten fazla sürdürdüğü saldırıların hiçbirinde de başarılı olamayan Pappenheim’in süvarileri, İsveç süvarisinin kitlesel karşı saldırısı ile dağılarak muharebe alanından sürüldüler. Gustav Adolf’un uyguladığı yeni muharebe düzeninin İsveç Ordusu’na kazandırdığı esnekliğin olumlu sonuçları ortaya çıkmaya başlamış, Pappenheim’in süvarilerinin kanattan çevirmesini rahatlıkla engellemişti.

Tilly’nin sağ kanadındaki süvariler de Pappenheim’in süvari hücumunu izleyerek emir almadan saldırıya geçmişlerdi. Bu arada Tilly’nin merkezi de Fürstenberg’in süvarilerinin koruması sayesinde ileri doğru çıkmaya başladı. Süvariler tırs koşuyla üstlerine atıldıkları Sakslar’ı şaşırarak onları yandan çevirdiler ve cepheden sıkıştıran piyadelerin de yardımıyla panik halinde muharebe alanını terk etmelerine neden oldular. Silâhlarını alanda bırakan Sakslar’ın lideri Johann Georg atını Eilenburg’a doğru, 24 km doğuya kadar sürdü (Eggenberger, 1985, s.60). Bu durum İsveç Ordusu’nun sol kanadını ciddi bir şekilde tehlikeye düşürdü. Şimdi Tilly’nin birliklerinin üçte ikisi İsveç Ordusu’nun tehlikeye düşen sol kanadını etkiliyordu. Saat 16.00 olduğunda Horn’un toplam kişilik 3.500 süvari ve tüfekli piyadesi, Katolikler’in 18.000 piyade ve 5.000 atlısı ile karşı karşıya kalmıştı.

Burada Gustav Adolf’un dehasının keşfettiği yeni savaş düzeninin savaş alanına nasıl yansıdığı ortaya çıktı ve normalde bu durumda muharebeyi bırakması gereken bir ordunun, hızlı ve disiplinli bir manevra ile sol kesiminde hemen yeni ve ikinci bir hat kurduğu görüldü. Çabucak oluşturulan ateş hattı, sürpriz yapan düşmanı kendi üstüne çekti ve İmparatorluk süvarisini durdurdu. Bu arada İmparatorluk Ordusu, Saksları sürerken karışmış olan *tercioların* toparlanmaları için zaman kaybetmişti. Horn ise Savaş Tarihi’nde bir ilki gerçekleştirerek savaşın en sıcak kesiminde hattını kurmayı başardı. İsveç Ordusu’nun ihtiyatından bazı birimler de Horn’a katıldılar. İsveç birliklerinin kombine kullanımının yarattığı verimlilik Katolikler’e geçit vermedi. Saat 18.00 olduğunda Tilly’nin ordusunun merkezi ve sağ kanadı felâkete geçit verecek duruma gelmiş, bu arada kendisi de yaralanmıştı. Tilly’nin birliklerinin geri tepen bu saldırısından sonra Gustav Adolf, durumu en iyi şekilde değerlendirerek kendi güvenli sağ kanadından çektiği İsveç süvarisinin komutasını ele almak suretiyle İmparatorluk Ordusu’nun sol kısmına doğru saldırıya geçti ve Tilly’nin yakın mesafe topçusunun arasına daldı. Topları ele geçirerek eski sahiplerine yönlendirdiler. Tilly’nin birlikleri bir

¹⁰ Caracole düzeni, süvarilerin düşman piyadelerinin oldukça yakınına tırs koşuyla sokularak tabancalarını boşaltmaları ve simetrik olarak bölünerek iki yönden geri çekilmeleri şeklindeydi. Bkz. Black, 2003, s. 60 ve Macdonald, 1998, s. 28.

süre göğüs göğüse cesurca çarpıştırlarsa da sonunda hatları yarıldı ve savaş alanını terk etmeye başladılar. Gustav Adolf'un süvarileri de onları takibe devam etti.

Savaşta İsveçliler ve Sakslar herbiri 2.000'er olmak üzere toplam 4.000 ölü ve yaralı vermişlerdi. Buna karşılık, ölen ve yaralanan 7.600 İmparatorluk askerinden başka 6.000'i de esir edilmişti. Muharebe sonrasında Gustav Adolf'un orduları Leipzig'e girdiğinde İmparatorluk Ordusu 8.000 esir daha verdi (Chandler, 1998, s.137).¹¹

Gustav Adolf Breitenfeld'de sadece Kuzey Alman Protestanlığı'nı kurtarmakla kalmadı, aynı zamanda onun önceden geliştirerek bu muharebede sergilediği taktik düzen Savaş Tarihi açısından bir çığır açtı. Öyle ki, Avrupa'daki güçler bu zamandan itibaren muharebe taktiklerini tümüyle yenileyeceklerdi.¹² Breitenfeld, Gustav Adolf'un yeni ordusunu derin ve manevra kabiliyeti daha düşük bir muharebe düzenine sahip olan İmparatorluk Ordusu'na karşı ilk denediği yer olmuştur. Yoğun topçu bombardmanı ve kitlesel süvari hücumu sonunda Tilly'nin esneklikten yoksun olan birliklerini muharebe alanından silinmiştir. İsveç Ordusu'nun kazandığı zafer Otuz Yıl Savaşı'nın kaderini değiştirerek güç ibresini Protestanların tarafına çevirecekti. Üç ay içinde tüm kuzeydoğu Almanya'yı kontrol eden İsveç birlikleri için şimdi güneye doğru ilerleme zamanı gelmişti.

Lech Nehri-Rain Muharebeleri (15 Nisan 1632)

Breitenfeld'i kazandıktan sonra aralarında anlaşarak, Gustav Adolf Liga ülkelerine yürürken, Saksonya Elektörü I. Johann Georg ise Avusturya topraklarına daldı. Saksonya Ordusu'nun başında Wallenstein'in eski savaş arkadaşı von Arnim vardı ve 15 Kasım'da birlikleri Prag'a girdi. Kuvvetleri Bohemya'yı işgal ederken, Gustav Adolf'un ordusu da Main ve Ren bölgelerine ilerleyerek piskoposu tarafından terk edilen Würzburg'u aldı ve burada bir İsveç idaresi kurdu. Buradaki zengin piskoposluk kütüphanesini Uppsala'ya taşıttı. Frankfurt am Main'ı ve Aşağı Palatina'daki bir şehirle birlikte Mainz'ı zaptetti. Ancak giderek güç kazanan Gustav Adolf'a Alman Protestan hükümdarlar temkinli yaklaşıyorlardı. Bunun yanında Alman halkının Gustav Adolf'a sempatisi artmıştı. Almanya'nın kuzeyindeki pozisyonunu sağlamlaştırmak için bir sefere girişen Gustav Adolf, stratejik öneme sahip olan Mainz kentini 22 Aralık 1631'de ele geçirdi ve ertesi bahar güneye doğru, Viyana üstüne yürüyüşe geçti. Lech Irmağı'nı geçmelerini engellemek için harekete geçti.

¹¹ İsveç Ordusu'nun kaybının çoğu baştaki topçu düellosu sırasındaydı. Bkz. Macdonald, 1998, s. 28.

¹² Breitenfeld için bkz. Macdonald, 1998, s.26-29. Bazı kaynaklarda İsveçliler'in 700, Sakslar'ın ise 2.700 kayıp verdikleri yazmaktadır. Bkz. Bruce, 1986, s.164 ve Laffin, 1986, s.87.

Bahar gelip Gustav Adolf Bavyera üzerine yürüdüğünde, Tilly de Lech Irmağı ile Tuna kesişimindeki kuvvetli tahkimata yerleşmişti. Nehri geçmeye çalışan Gustav Adolf'un İsveç ve Alman Protestanlarından oluşan 26.000 kişilik ordusu, Tilly'nin ve Maximilian'ın 20-30.000 imparatorluk askeri ile muharebeye girişti. Tilly, Gustav Adolf'un dubalar üzerine köprü kurdurarak nehri geçmesinden yararlanmak istese de, İsveç topçusu Tilly'nin askerlerini engelledi. Yapılan topçu düellosu sırasında Tilly ölümcül bir yara aldı. Bunun üzerine İmparatorluk Kuvvetleri çekildiler ve İsveç birlikleri nehri rahatlıkla geçmeyi başardılar.¹³

Lech Nehri'ni geçen 25.000 kişilik İsveç Ordusu Rain Köyü'ne ulaştı ve yaralı olan Tilly'nin birliklerinin tutmuş olduğu köyü topçu bombardımanına tuttu. Topları ve arabaları geride bırakan Katolik Ordusu'nu toplayan I. Maxmillian ters yöne doğru çekilerek Gustav Adolf'un yolunu tamamen açtı.

Gustav Adolf, Tilly'nin İmparatorluk Ordusu'nu yenerek Lech Irmağı'nı geçmeyi başardıktan iki hafta sonra muharebede ağır yaralanan Tilly de öldü. Rain Muharebesi ile yolu iyice açılan Gustav Adolf, Augsburg'a girdi ve şehir idaresini Protestan halka verdi. Ancak Ingolstadt üzerine akın yapan İsveç Ordusu başarı kazanamadı ve Bavyera'da ilerlemeye devam etti. 1631 Mayıs'ında Gustav Adolf'un birlikleri Bavyera'nın başkenti Münih'e girdiğinde elde ettiği ganimet arasında 140 top da bulunuyordu. Protestanlar Güney Bavyera'nın tümünü rahatlıkla işgal ettiler.¹⁴

Alte Veste Muharebesi (Alte Feste, Fürth, Altendorf, 3-4 Eylül 1632)

Tehdidin ciddiyetini gören İmparator, Tilly'nin yerine Wallenstein'ı tekrar İmparatorluk Kuvvetleri'nin başına getirdi. Aslında daha önce İmparatorluk için çalışan Wallenstein, Gustav Adolf'a emrinde İmparatorluğa karşı savaşılabileceğini belirtmişti.¹⁵ Ancak bu teklife olumlu bakan Gustav Adolf, Alman prenslerinin tepkilerinden emin olamadığı için büyük ihtimalle Almanya'da sahip olduğu konumu sarsabileceğinden şimdilik çekinerek kalmayı yeğlemiştir. Bunun üzerine Wallenstein da tekrardan İmparatora yanaştı ve onun için bir ordu topladı. Ancak ordunun sevk ve idaresini üstlenmedi. Böylece İmparator'dan birçok yetki kazandı ki, bunlara stratejik hareket serbestliği ve siyasî müzakere serbestliği de dâhildi.

50.000 kişilik İmparatorluk Ordusu'nun başında, İsveç Ordusu'nun Saxonlar ile birleşmesini engellemek için harekete geçen Wallenstein, Bohemya'ya yürüdü ve 25 Mayıs'ta Prag'ı ele geçirdi. Ancak von Arnim'in 7 Mayıs'ta savaşmadan Silezya'ya

¹³ Lech Nehri (Lechfeld) Muharebesi için bkz. Bruce, 1986, s.163 ve Laffin, 1986, s.242.

¹⁴ Rain Muharebesi için bkz. Laffin, 1986, s.354.

¹⁵ Wallenstein bunun için Gustav Adolf'tan 12.000 kişilik bir kuvvet talep etmişti. Bkz. Baykal, 1988, s.52.

giren Saxon Ordusu yüzünden İmparator'un ve Elektör Maximilian'ın ricaları üzerine Bavyera'ya doğru yürüyüşe geçti. Von Arnim'in ordusu I. Maximilian'ın komuta ettiği Katolik Ligi Ordusu ile birleşti ve sonra da Saksonya'nın tümünü işgal ederek İsveç Ordusu'nun üzerine yürüdü. 11 Temmuz'da iki ordu ile birlikte Nürnberg'e doğru yürüyüşe geçti. Şehirde bulunan Gustav Adolf'un İsveç-Alman birliklerinin iâşesini keserek beklemeye başladı. Birkaç hafta boyunca Nürnberg çevresinde manevra yapan iki ordu sonunda Alte Veste'de karşılaştı.

Wallenstein'in birlikleri sayı üstünlüğünü ele geçirmişti. Buna rağmen Gustav Adolf 40.000 askeriyle şehirden çıkarak, Nürnberg'in 8 km. kuzey batısında bulunan ve Rednitz Nehrine tepeden bakan Fürth'teki bir bayırda siper kazmakta olan Katolikler ile karşılaştı. 3 Eylül'de İsveç hücumu ile başlayan muharebede Katolik birlikleri bu saldırıyı kırdılar ve muharebe iki gün daha sürdü.

31 Ağustos ile 4 Eylül 1632 tarihleri arasında cereyan eden çarpışmalarda iki taraf ta birbirine üstünlük sağlayamadı. İsveç Ordusu'nun ikmal hattı daha güneye doğru ilerlemesine imkân vermiyordu. Birkaç başarısız hücumdan sonra 2.000'in üstünde kayıp veren Gustav Adolf, 18 Eylül'de Nürnberg'i boşaltmak suretiyle riske girerek yaptığı son bir saldırı ile birliklerini kuzeye doğru çekmeye başladı.

İsveç birliklerinin Alte Veste'deki tekrar tekrar hücumlarına rağmen bir sonuç alamaması, Wallenstein'in İmparatorluk-Katolik Ligi Ordusu için seçtiği mükemmel pozisyon ile İsveç süvarisine ve topçusuna karşı en iyi avantajı sağlayacak biçimde konuşlanması sayesinde olmuştur. Gustav Adolf'un aldığı küçük mağlubiyette 40.000 kişilik İsveç Ordusu 2.300 kayıp verirken, Wallenstein'in 50.000 kişilik ordusunun kaybı ise 2.700 kişiydi (Perrett, 1992, s.23).¹⁶

Wallenstein, Gustav Adolf'u takip etmeyerek, I. Johann Georg'un Saks Ordusu ile İsveç Ordusu'nun bağlantısını kesmek için Saksonya'yı yağmalamağa başladı. Daha sonra, Gustav Adolf'u Saksonya'ya kadar takip etti ve 16 Kasım 1632'de Lützen'de iki ordu tekrar karşılaştı.¹⁷

Lützen Muharebesi (16 Kasım 1632)

Gustav Adolf Nürnberg'e kuvvetli bir garnizon bırakarak Tuna'ya doğru ilerledi. 1632 yazında Saksonya'nın bir kısmını zaptetmiş olan Wallenstein, önemli yıllık harekâtların tamamlandığına karar vererek adamlarına kışlık barakalarına dönme emri verdi ve karargâhını Leipzig'de kurdu. Pappenheim komutasındaki önemli oranda bir kuvveti ise bir günden fazla yürüyüş mesafesindeki Halle'ye yolladı.

¹⁶ Bu sayının 2.000'i ölen asker ve 70'i de ölen subaydır. Bkz: Bruce, 1986, s.16.

¹⁷ Alte Veste Muharebesi için bkz. Eggenberger, 1985, s.161.

Wallenstein'ın dağınık birliklerini yakalamak isteyen Gustav Adolf da benzer bir karar vererek önce 14.000 asker ve 5.000 atı Naumburg üzerinden Leipzig'e yolladı. Sonra Thüringen üzerinden Saale Irmağı'na ilerledi. 16 Kasım 1632'de iki ordu Lützen'de karşılaştı.

Cephe 2,7 km uzunluğundaydı. 8.000 piyadeye ve 4.000 süvariye sahip olan Wallenstein, darbe gelmeden ordusunun çoğunu toplamayı başararak şehrin kuzeyine yürüyüşe geçerek önemli bir mevkiyi tutmuştu. Halle'deki birliklerden de yardım isteyen Wallenstein, diğer yandan beş *tercio* ile süvarilerden kurulu savaş düzenini almıştı. İsveç Ordusu ise ilk olarak 15 Kasım günü öğleden sonra görünmüş, ancak Rippach Nehri'ni geçerken bir İmparatorluk birliği tarafından oyalanmıştı. Bu gecikme Wallenstein'a Pappenheim'dan yardım istemesi için vakit kazandırmış olsa da, mesaj yerine ancak ertesi gün ulaşacaktı. Muharebenin başlaması ise 16 Kasım sabahına kadar geciktirilebilmişti. 200 piyade bölüğü ve 178 süvari eskadronu ve 20 toptan oluşan 19.000 kişilik İsveç Ordusu'nun karşısında, 102 piyade bölüğü ve 203 süvari eskadronu ve 30 toptan oluşan 19.200 kişilik İmparatorluk Ordusu vardı. Pappenheim'ın 8.000 süvarisi ise henüz Halle'deydi (Perrett, 1992, s.185-186).¹⁸

Gustav Adolf 16 Kasım sabahı saat 10.00-11.00 civarında birliklerine ilerlemelerini emrederek Wallenstein'ın zayıf olan Heinrich von Holk komutasındaki sol kanadını hedef aldı ve burada bazı başarılar kaydetti. Bu arada Pappenheim'ın süvarileri Halle'den gelerek muharebeye katıldılar ve İsveç ilerlemesini durdurmaya çalıştılar. Ancak, Pappenheim bu dövüş esnasında bir top ateşinden kaynaklanan ölümcül bir yara aldı.¹⁹ Bunun yarattığı etki neredeyse Wallenstein'ın bütün ordusunda panik yaratacak gibi olduysa da engellenebildi. Yeniden sisin çökmesiyle birlikte İsveç Ordusu'nun orta kesimi ilerleyerek yolu ve hendekleri temizledi, ardından İmparatorluk Ordusu'nun orta kesiminin önündeki yedi topu ele geçirdi. Ordunun sağ kanadı ise bulunduğu mevkiyi Bernhard von Sachsen-Weimar'ın komutasındaki İsveç'in sol kanadına karşı tutuyordu. Lützen kentinin ateşe verilmesi İsveç'in sol kanadını, yel değirmenli tepeliğin önündeki kalan İmparatorluk Topçusu'nun üzerine doğrudan saldırı yapmaya zorladı. Bu da İsveçlilere ağır kayıplara mal oldu.

¹⁸ Bazı kaynaklarda Pappenheim'ın tüm kuvvetinin 10.000 olduğu söylendiğine göre bunun 2.000 kadarının piyade olması muhtemeldir. Bkz. Eggenberger, 1985, s.249.

¹⁹ Pappenheim ve Gustav Adolf arasında ilginç bağlantılar mevcuttur. Her ikisi de 1594'te doğmuştu. Her ikisi de süvari komutanı olarak savaşa katılıyorlardı ve süvari taktiklerini Lehistan'dayken öğrenmişlerdi. Her ikisinin de düşüşü Lützen Muharebesi'nde, kritik bir anı lehlerine çevirebilmek için kalktıkları anı süvari hücumu sırasında ateşli silâhlardan ve birbirine yakın zamanlarda olmuştu. Pappenheim, hemen can veren Gustav Adolf'tan bir süre daha sonra ölmüş ve ölmeden adamlarından İsveç kralının ölüm haberini almıştı.

Liderleri Pappenheim ağır yaralı olmasına rağmen, Katolik Ligi'nin süvarileri komutanları ağır yaralı olduğu halde İsveç ilerlemesini durdurabilmek için yorulan İsveçlileri sıkıştırdılar. Bunun üzerine sol kanattaki bir süvari alayının başına geçen Gustav Adolf, hayatî tehlikesini önemsemeksizin öndeki askerlerini desteklemek için düşman süvarilerinin üstüne atıldı ve başlarındaki kralları ile birlikte İsveçliler taarruza geçip İmparatorluk birliklerini geri atmaya başardılar. Ancak miyop olan İsveç Kralı düşmana fazla sokularak amansız bir boğuşmaya dalmıştı ki, bu sırada iki kurşunun hedefi olarak oracıkta öldü.²⁰ Ordusu ise beklenenin aksine onun ölümünden güç alarak toparlanıp son zaferi düşen liderleri için kazanmak istercesine kitleler halinde İmparatorluk Ordusu'nun üstüne atılacaklardı.

İmparatorluk Kuvvetleri'nin duruma hâkim görüldüğü bu sırada krallarının düştüğünü gören İsveçli askerler büyük bir intikam duygusuyla harekete geçerek, cesur Weimar Prensi Bernhard komutasında İmparatorluk birliklerini bozmak için korkunç bir hınçla hücumu geçmeyi beklediler. Sis tabakasının incilmesiyle birlikte Bernhard sol kanadı yeniden düzenleyerek savaşın tüm kontrolünü üstlendi. Aynı anda Wallenstein'in komutanlarından Piccolomini de İmparatorluk Ordusu'nun sol kanadını tekrar kurabilmek için bir dizi ağır süvari hücumu gerçekleştirdi. Bunlar etkili oldu ve kaybedilen yedi top tekrar ele geçirildi. Saat 14.00'te İsveçliler'in umutları epey azalmışken, Bernhard kurmayının tavsiyesine karşı gelerek yel değirmenlerinin bulunduğu tepeciğe son bir çaba ile ümitsiz bir saldırı düzenledi.

Saldırı ağır kayıplara rağmen saat 16.00'da başarıya ulaştı ve İmparatorluk Ordusu'nun ana topçu gücü etkisiz hale getirildi. İsveçlilerin yarma yapmasını sadece sağlam *terciolar* engelleyebildi. Saat 17.00'de Pappenheim'in piyadesinin de alana gelmesiyle denge tekrar sağlandı. Buna rağmen, damla hastalığından mustarip olan Wallenstein, Halle'ye çekilmeye karar verdi ve birliklerini kurtarmaya başladı. Bitkin düşen İsveçliler alana hâkim olsalar da İmparatorluk Ordusu'nu takip edemediler. Bununla birlikte İmparatorluk kuvvetleri çekilirken tüm top ve yükünü terk etti. Wallenstein'in asker kaybı, 3.000'i ölü olmak üzere toplam 6.000 kadardı. İsveç'in kaybı ise 1.500'ü ölü, toplam 5.000 idi (Eggenberger, 1985, s.250 ve Perrett, 1992, s.186).

Taktik açıdan küçük çaplı bir İsveç zaferi olarak görülen Lützen Muharebesi, stratejik açıdan İmparatorluk Ordusu'nun "İsveç Ordusu ile Baltık limanları arasında bir koridor açma" amacını engellediğinden kesin bir İsveç zaferi olarak düşünülebilir. Yine de Protestan dünyası Gustav Adolf'un ölümü sonrası bu kadar kuvvetli olamayacaktı.²¹

²⁰ Gustav Adolf'un Breitenfeld Muharebesi'nden sonra maiyetindeki vaiz Johann Fabricius'a itiraflarında "Tanrı'nın insafından çok kendini ve zaferini çok övdüğü ve halkının kendisini çok yücelterek tanırlaştırdığı için cezalandırılacağını" söylemesi dikkat çekicidir. Konuyla ilgili olarak bkz. Ahnlund, 1983, s.136.

²¹ Lützen Muharebesi için bkz. Chandler, 1974, s.122-125.

Onun ölümünün Otuz Yıl Savaşı'nı bu sefer Katolikler lehine uzattığı düşünülebilir. Çünkü kendisinden sonra İsveç Ordusu 6 Eylül 1634'te Nördlingen'de bozguna uğrayınca, Fransa doğrudan savaşa katıldı.

Gustav Adolf'un ölümü Protestanlar arasında büyük bir moral bozukluğuna yol açtı. İsveç'te ise yerine henüz çocuk olan kızı Christina geçti ve Şansölye Axel Oxenstierna başkanlığındaki bir heyet yönetimi ele aldı. Ancak bilime ve sanata düşkün olan Christina babasının yerini doldurabilecek biri değildi. Oxenstierna ise Gustav Adolf'un emellerini gerçekleştirmeye çalışsa da, asla onun otoritesine sahip olamayacaktı. Ne de olsa İsveç Kralı'na istemeden boyun eğen birçok Alman hükümdarının İsveç Şansölyesi'ni dinlememesi doğaldı.

Gustav Adolf'un Savaş Tarihi'ndeki Yeri

Gustav Adolf'un talihi, yaşadığı zamanın Askerî Devrim olarak bilinen ve Klasik Savaş'ın yerini Modern Savaş'a bıraktığı bir döneme denk gelmesi olmuştur. 16. ve 17. yüzyıllarda askerî alanda yapılan yenilikler devrim niteliğinde olup hem muharebelerin seyri değişmiş, hem de Ortaçağ'ın bireysel mücadelelerinin kitleleşmiş hali yerini sistemli ortak mücadelelerin geliştirildiği muharebe düzenlerine terk etmişti. Bu sayede savaşlar toplumsal değişimlere de neden olmuştu.

Gustav Adolf, popüler bir lider olmasının yanında ölümünden sonra bile bir süre boyunca İsveç Ordusu'na yapı ve itibar kazandırmıştır. Mükemmel liderlik kalitesi, seçme ve eğitilmiş oldukça kabiliyetli itaatkâr komutanları da beraberinde getirmiştir. Bu komutanlar Otuz Yıl Savaşı'nı bitiren Westphalia Barışı'nda mükemmel koşullar sağlarken, ne Gustav Adolf'un dehasına sahiptiler ne de yöneticiler.

Gustav Adolf, krallığının ilk zamanlarında bekleneni veremeyen İsveç Ordusu'nun güçsüzlüğünü esas alarak askerî reforma öncelik vermiştir. Her ne kadar köylü ve odunculardan oluşan İsveçliler'in orman savaşlarında eşsiz olduklarını düşünülüyorsa da, sayıları az, donanımları yetersiz ve modern savaşın şartlarına uygun değildiler (Keegan ve Wheatcroft, 1996, s.124). Bununla birlikte İsveç'in 1544'ten beri uyguladığı askere alma sistemine göre 16-60 yaş erkekler askeri hizmetle yükümlüydüler ve bu, Gustav Adolf'un 1630'da kurmayı başardığı ulusal ordunun temelinde yatıyordu (Roberts, 1967, s.64).

Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeleri takip eden Gustav Adolf'un organizasyon, askerî eğitim ve taktikler üzerine fikirleri tamamen kendine ait ve sıradışıydı. Entegre, kombine silâhların kullanılması, Gustav Adolf'un geliştirdiği kavramlardan en ileri olanlarıdır. Bunun da ötesinde kendisinin, bugünkü kombine silâhların bütünleşmiş etkisini iyi kavradığı görülmektedir. Etkin bir komuta-kontrol kabiliyetine yönelik olan *streamlined* muharebe düzeninde örgütlenmeyi tamamen

ispatlamış, saldırgan ve baskın hareketlerin değerini göstermiştir. Böylece yeni doğan *çizgisel taktikler*, özellikle *tercioların* kullanıldığı *kitle düzenlerine* üstünlük sağlamışlardır.²² Onun birçok buluşunun verdiği önemli itme gücü, ateşli silâhlara saldırıda daha fazla potansiyel kazandırmıştır. Savunma ağırlıklı savaş dönemi içinde hem tüfekli, hem de kargılı piyadelerin saldırıda oynadıkları rolü artırmıştır. Kişisel liderliği ise hem hükümdar hem de sahra komutanı olarak mükemmeldi. Askerlerinin ve vatandaşlarının sevgisini en üst düzey moralleriyle kazanarak işe girişirdi.

Gustav Adolf, aslında 1590'larda Felemenk Ordusu'nda yaşanan yeniliklerin devamını getirerek bir sistem kurmuştur. Yarattığı *streamlined* muharebe düzeni, o zamana kadar *terciolar* üzerine kurulu olan ve en iyi muharebe düzeni kabul edilen klasik İspanyol yapılanmasına üstün geldi. Bunun bir parçası olarak şövalyeliğin düşüşüyle birlikte kullanım alanı iyice daralan süvarilerin muharebe içindeki rolünü de yeniden canlandırdı. Maurits Van Oranje 1597'de Felemenk Ordusu'nda süvari mızrağı kullanılmasını yasaklamış, sadece *caracole* düzeninde saldırılarını emretmişti (Roberts, 1967, s.61). Süvariler *caracole* düzeniyle saldırıya geçip düşman hatları içine dalmadan geri dönerken, Gustav Adolf'un süvarileri ilk yayılım ateşinin ardından yalınkılıç ve dörtına hücumu geçiyordu.²³ İsveç süvarileri hem tabanca hem de süvari kılıcı taşıyordu. Sadece ilk safı düşmana tabancalarla ateş açıyor, kalan saflar ise kılıçları ile saldırıyor, böylece dolu olan tabancalarını göğüs göğüse çarpışmalarda kullanabiliyorlardı (Black, 2003, s.60-61). Ayrıca zırhları mümkün olduğunca hafifletilerek harekât kabiliyetleri de artırılmıştı (Chandler, 1974, s.112).

Gustav Adolf'un yarattığı yeni ordu tipi ateşgücü ve hareket kabiliyeti unsurları üstüne kuruluydu. Tüfeklilerin sayısını artırarak uzun kargılılardan fazla tutmuştu. Bir yandan da Hollanda'daki savaşlarda ateş gücünü ön plana çıkaran Prens Maurits van Oranje'nin (Moritz von Nassau, 1567-1625) izinden giderek²⁴ birliklerini küçük birim ve alt birimlere ayırmıştı. 16. yüzyılda süregelen mücadelelerde özellikle Hollanda'daki savaşlar önplana çıkmış, bu savaşlardaki tecrübeler yeni askeri anlayışın gelişmesinde önemli rol oynamışlardı. Maurits van Oranje'nin reformları sayesinde 1590-1610 arasında Hollanda Ordusu manevra kabiliyeti yüksek, ince taktiklerin aşılandığı küçük birimler içererek, daha esnek ve hızlı hareket kabiliyetine sahip olmuştu. Böylece Hollandalılar insan kalabalığının verimsiz kullanıldığı *tercioların* yerine, bu taktik birimleri etkili ve daha ekonomik kullanarak fayda sağlamışlardı. 12.000 kişilik *terciolar*

²² Konuyla ilgili olarak bkz. Chandler, 1998, s.11.

²³ Ronald G. Asch, Gustav Adolf'un bu taktiği geliştirmesinde Lehistan'daki savaşlardaki Leh süvari alaylarından esinlendiğini söylemektedir. Bkz. Black, 2003, s.60.

²⁴ Prens Maurits'in gözbebeklerinden biri olan askerî danışmanı ve İsveç soylusu Jacob Delagardie, sonradan Gustav Adolf'un da askerî danışmanı oldu. Bkz. Howard, 1989, s.56.

dört taktik birime bölünürken, Felemenklerin aynı sayıdaki insan kalabalığı 24 taktik birimden oluşuyordu. Çok sayıda taktik birimin bulunması birinin diğerini desteklemesini kolaylaştırırken, diğer yandan tüfekle atış için mükemmel bir görüş açısı sağlıyordu. İhtiyat birimleri de hızla risk içindeki sektöre yardıma gidebiliyordu (Roberts, 1967, s.60-61).²⁵ Böylece nüfusun az olduğu yerlerde daha etkili orduların yaratılmasının önü açılmıştı. Bu da İsveç için bulunmaz bir nimetti. Ancak van Oranje'nin bu düzenini Otuz Yıl Savaşı'nın ilk yıllarında kullanan Protestan komutanlar genellikle kaybetmişlerdi (Roberts, 1967, s.61). Buna rağmen 1580'lerde İspanyolların taktik birimlerini 1.600'e indirmeleri (Roberts, 1967, s.62), Felemenklerin yarattığı etkiyi gözler önüne sermektedir.

Gustav Adolf Polonya'da yaptığı savaşlarda on yıl sonrasının düzenini de hazılamaya başlamıştı. 1626'daki Wallhof ve Mewe zaferleri İsveç piyadesinin Avrupa'daki en iyi süvarilerine direnebileceğini gösterirken, ertesi sene Dirschau'da İsveç süvarininin de Leh süvarisi ayarına geldiği görülmüştü (Roberts, 1967, s.70-71). Savaş bitmeden edindiği tecrübeler sayesinde taburların üzerinde yeni bir taktik birim olan tugayı, üç eskadron ya da iki sahra alayından oluşturarak, Dirschau'da (1627) denemişti. 1630'da geliştirilerek standartlaştırılan tugaylar, İspanyol *terciolarının* karşısına çıkmaya hazırdı (Roberts, 1967, s.67).

Gustav Adolf'un muharebe düzenine göre her eskadronda 192 tüfekli ile 216 kargılı asker bulunuyordu. Her tugay iki ya da üç eskadrondan oluşuyordu ve 1.224 ya da 1.632 kişilikti. Eskadronların derinliği altı sıraydı. Tüfeklilerde öndeki sıra ateş ettiğinde hemen arkadaki yerini alıyor ve böylece yaylım ateş süreklilik kazanıyordu (Chandler, 1974, s.111-112).²⁶

Her tür silahlarda standartlaştırmaya gidilmişti. Tüfeklerin işleyiş mekanizması basitleştirilmiş, kısaltılmış ve hafifletilmişti. Kargıların boyu 4,8 metreden 3,3 metreye kadar kısaltılmıştı. Kılıç ve tabanca kullanan göğüs zırhlı *cuirassier* ve bindirilmiş tüfekliler olan daha hafif *dragon* diye iki cins süvari sınıfı mevcuttu.

Topçu sınıfını piyade ve süvariden sonra savaşın üçüncü unsuru olarak düşünmüş ve özellikle sahra toplarını bölüklerin iki ucuna yerleştirerek kullanmıştı. Top namlularının kalibreleri de küçültülmüştü. 24 librelik kuşatma topunun yanında, 12 librelik sahra topu ile üç librelik hafif alay topları da mevcuttu.²⁷ Alay topu tek at ya da

²⁵ İhtiyat birimlerinin hızlı bir şekilde cephe aralık sektördeki riski gidermesi, Gustav Adolf'a Breitenfeld'i kazandıran karşılamayı yapmasını kolaylaştıran durumdu.

²⁶ Bilindiği kadarıyla yaylım ateşini ilk geliştirenler (1594), birbirilerinin kuzeni olan Maurits ve Willem van Oranje idi. Bkz. Parker, 2006, s.26.

²⁷ 1 lb. = 0,45 kg.

üç kişi tarafından çekilebiliyordu ve tamamen demir olup sınıfında bir devrim niteliğindedi. Bunlar tüfeklilerin altı atışında bir sekiz atımlık misket-bombalar ya da tenekeler atıyordu. Ayrıca Gustav Adolf, yetenekli bir topçu general olan Lennart Torstensson'a sahipti.²⁸ Yaptıkları çalışmalar sonucunda İsveç topçusunu dönemin en etkili yapılarak, savaşta daha fazla görev vermişlerdi. Bu arada hafifletilen topların taşınmasında da önemli yenilikler yapılmıştı. 1625'te 36 topa sahip olan İsveç Ordusu, bunların taşınması için 1.000'den fazla at ve 220 arabaya ihtiyaç duyarken, 1630'da sahip olduğu 80 parça top için gereksinimi sadece 1.000 at ve 100 arabasıydı (Montgomery, 2000, s.164-165 ve Chandler, 1974, s.111).

Ordusunda mühendis birliği ve bazı sivil uzmanlar da vardı. Talimler ile kazanılan verimlilik ve disiplin, sayıları artırılan astsubayların sorumluluğuna bırakılmıştı. Üst rütbeli subaylar bilim, coğrafya ve diplomasi çalışıyorlardı. Orduda liyakat sistemi vardı. Askerî üniformalar ve nişanlar ilk kez kullanılıyordu. İlk kez kullanılan iklime uygun üniforma uygulaması ile askerlerin moral ve disiplinlerini artırmıştı. Gustav Adolf yazdığı *Savaş Maddeleri* ile sarhoş olmayı, fuhuşu ve kutsal şeylere saygısızlığı yasaklamıştı. Adi suçlara merhamet gösteriliyordu. Kırbaç cezası yasaklandıysa da, yağma, tecavüz ve ilahî hizmeti küçümsemek, ölümlerle cezalandırılabilirdi. Bu sistemi pratik kılabilmek için ikmal merkezleri kurmuştu. Bununla birlikte tıbbî hizmetlere de önem vermiş ve her alayın bir cerrahı olmuştu. Muharebelerde elde edilen ganimet gelirlerinin yüzde onu da askerî hastanelerin bakımı için ayrılıyordu (Montgomery, 2000, s.164-165).

Öte yandan Gustav Adolf'un kurduğu Avrupa'nın bu en modern ordusu, ulusal özelliğe sahip olduğu için, Almanya'da kurulan ordulardan daha nitelikli ve daha disiplinliydi. Almanya'daki ilk zamanlarında kendisine hizmet eden 47.000 askerinin 37.000'i İsveçli olup (Montgomery, 2000, s.166), İsveç Ordusu o dönemde Orta Avrupa'da kurulan ordularda pek rastlanmayacak şekilde homojendi. Yenilgilerden sonra bozgun yaşanmaması, askerlerin kaçmaması ve disiplinin kalıcı olması bunun tipik göstergesi olmuştur. Ancak garnizonlar ile ikmal ve iase yolları için kullandığı adamların birçoğu paralı askerlerdi ve genellikle Almanya'daki prensler ile kurduğu ittifaklar sayesinde toplanmışlardı. Ölümünde, Almanya çapında 140.000 kişilik toplam bir kuvvete komuta ediyordu ki, bunun sadece % 10 kadarı İsveçliydi (Howard, 1989, s.58). Özellikle İskoç, Fin ve İrlandalı paralı askerler Gustav Adolf'un emrinde hizmet vermişlerdir.

²⁸ Mareşal Torstensson, 1642 yılındaki II. Breitenfeld Muharebesi'nde İsveç Ordusu'na komuta ederek İmparatorluk Ordusu'nu bozguna uğratmıştır.

Gustav Adolf'un Askerî Tarih'e olan katkısı modern savaşın ilk başarılı genel düzenlenmesi olarak da tanımlanabilir. İsveç Kralı'nın bu reformlarının altında sadece dehası değil, aynı zamanda da sürekli savaştığı bölgelerde kazandığı tecrübeler ile dönemin diğer modern düşünceli askerlerinin yapmaya çalıştığı yenilikleri yakından takibi yatıyordu. Birçok yeniliği Hollanda'dan alırken, süvari hücumlarını Lehlerden ve ahlakî kısıtlamaları ise Hollandalılar gibi Calvinist olan Huguenot ordularından adapte etmişti.

Sonuç

Gustav Adolf, tarihin sayfalarına sadece İsveç'in yetenekli bir kralı olarak değil, geliştirdiği modern savaş şekli sayesinde "modern savaşın babası" olarak geçmiştir. Avrupa'da kendinden önceki yüzyıldaki ve çağının gelişmelerini son derece iyi bir şekilde değerlendirerek, askerî konulardaki bilgisini ve tecrübelerini yönetimdeki yeteneğinin kendisine sağladığı altyapı üzerine oturtmuş ve yepyeni bir sistem geliştirmiştir. Bu sistem Breitenfeld'de, o zamana kadar en güçlü olarak kabul edilen İspanyol *terciolarını* - hem de düştüğü son derece tehlikeli duruma rağmen - tam bir bozguna uğratarak Almanya'daki çatışmaların yönünü değiştirmiş ve bu suretle Katolikler ile Protestanlar arasındaki güç dengesini yeniden sağlamıştır. Kendisinden sonra gelen komutanlara ise, onun savaşa kazandırdığı yenilikleri temel alarak geliştirmeye devam etmek düşmüştür.

Kaynakça

- Ahnlund, N. (1983). *Gustav Adolf the great* (1940 baskısı). Westport: Greenwood Press.
- Baykal, B.S. (1988). *Yeni zamanda Avrupa tarihi II. Cilt, 1. kitap Otuz Yıl Savaşı devri* (2. baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Black, J. (Ed.) (2003). *Top, tüfek ve süngü* (Yavuz Alogan Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Bruce, G. (1986). *The Paladin dictionary of battles*. London: Paladin Books.
- Chandler, D. (1974). *The art of warfare on land*. London: Hamlyn.
- Chandler, D. (1998). *A guide to the battlefields of Europe*. Hertfordshire: Wordsworth.
- Drury, I. (2000). *The Times history of war*. London: HarperCollins Publishers.
- Eggenberger, D. (1985). *An encyclopedia of battles*. New York: Dover Publications.
- Gilbert, A. *The encyclopedia of warfare*. Guilford: The Lyons Press.
- Howard, M. (1989). *War in European history*. Oxford: Oxford University Press.
- Keegan, J. ve Wheatcroft, A. (1996). *Who's who in military history*. London: Routledge.

- Laffin, J. (1986). *Brassey's battles*. London: Brassey's Defense Publishers.
- Lord Montgomery (2000). *A concise history of warfare*. Hertfordshire: Wordsworth.
- Macdonald, J. (1998). *Great battlefields of the world*. London: Greenwich Editions.
- Parker, G. (2006), *Askeri devrim* (çev. Tuncay Zorlu). İstanbul: Küre Yayınları.
- Perrett, B. (1992). *The battle book*. London: Arms and Armour.
- Roberts, M. (1967). *Essays in Swedish history*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

